

СОЦІАЛЬНЕ ФІНАНСУВАННЯ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ТЯЖКОРОБ Ірина Володимирівна

докторка економічних наук, професорка,

професорка кафедри фінансового менеджменту

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8260-5999>

ГАБРИЛЬЧУК Яна Анатоліївна

здобувачка освітнього рівня «бакалавр»

Львівського національного університету імені Івана Франка

Анотація. *Визначено, що у 2016-2024 рр. соціальна орієнтованість стала основним аспектом у досягненні високих результатів банківської діяльності в Україні. Встановлено, що перспективний розвиток соціального інвестування та фінансування пов'язаний із включенням екологічного та соціального ризиків в оцінку рівня кредитного та операційного ризиків банків.*

Ключові слова: *сталий розвиток, соціальна відповідальність, соціальні фінанси, соціальне фінансування, соціальне інвестування, соціальний банкінг, ESG-ризик.*

Постановка проблеми. Наростання економічних та екологічних проблем, посилення соціальної нерівності в українському суспільстві призводять до розуміння необхідності перебудови економічної системи на засадах сталого розвитку та соціальної відповідальності бізнесу. Інвестування в проекти, спрямовані на збереження довкілля, відновлення інфраструктури та розвиток соціальної сфери, є не лише інвестицією в майбутнє, а й необхідним кроком для стабілізації соціально-економічної ситуації в країні вже сьогодні.

Процес комунікації між надавачами капіталу та реципієнтами щодо акумуляції й інвестування фінансового капіталу полегшують фінансові посередники, зокрема, комерційні банки. Вони формують екосистему ринку соціальних фінансів та відіграють провідну роль у забезпеченні ефективного функціонування ринку соціальних інвестицій шляхом створення таких фінансових продуктів, інструментів та стратегій, які відповідатимуть потребам основних інвесторів, зменшуючи при цьому фінансові ризики, інформаційні та трансакційні витрати, спрощуючи механізм оплати угод. Відтак, актуалізується потреба у визначенні потенціалу соціального фінансування банків для активізації соціальних процесів в економіці країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питань розвитку соціального фінансування, підвищення соціальної ролі банківництва, формування політики корпоративної соціальної відповідальності та соціального інвестування в банках для забезпечення досягнення цілей сталого розвитку приділено чималу увагу в працях вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Р. Бенедиктер [1], О. Богашко [2], І. Васильчук [3], Р. Голуб [6], О. Примостка [4], У. Райфнер [5] та інші. Водночас

необхідність постійного підвищення ефективності та конкурентоспроможності банківської діяльності обумовлює пошук напрямів подальшої соціалізації банків, удосконалення механізмів управління соціальними та екологічними ризиками.

Тому **метою статті** є визначення стану та перспектив розвитку соціального фінансування у банківській діяльності на основі встановлення взаємозв'язку між рівнем інформаційної прозорості банків щодо здійснюваної ними ESG політики (індекс ESG прозорості) й соціальної активності банків (КСВ-індекс та обсяги благодійницької діяльності), з одного боку, та узагальнюючими показниками ефективності діяльності банків (оцінки надійності, стійкості та іміджу) – з іншого.

Методологічну основу роботи становлять методи та способи історичного, логічного, структурного, статистичного, табличного та графічного аналізу.

Виклад основних результатів. Банки відносяться до «чистого» сектору економіки, їх діяльність напряму не зашкоджує навколишньому середовищу, а банківські продукти, як результати банківської діяльності, мають екологічно-нейтральний слід і не відносяться до етично-сумнівних. Водночас банк – це корпоративне підприємство, яке має певний корпоративний устрій та успішність підприємницької діяльності якого залежить, з одного боку, від акціонерів, співробітників, а з іншого – від рівня соціальних відносин із суспільством. Це обумовлює необхідність забезпечення банками, як соціальними інститутами, прозорості своєї діяльності для місцевих громад в регіонах присутності.

Так, на сучасному етапі розвитку банківський сектор України характеризується неоднорідністю з точки зору інформаційної відкритості. Водночас результати оцінювання інформації корпоративних сайтів українських банків, здійснене Центром «Розвиток КСВ» впродовж 2017-2020 рр., демонструють загальну позитивну тенденцію у здійсненні ними КСВ-політики [7-10]. Зокрема, середній рівень індексу ESG прозорості банків за аналізований період збільшився у 1,9 рази (з 26% у 2017 р. до 48,6% у 2020 р.), скоротилась й різниця між його максимальним та мінімальним значенням (14-35% у 2017 р. та 36,5-61,5% у 2020 р.). Кількість компаній фінансового сектора, які досягли рівня відкритості у 50% і вище, що згідно методології розрахунку Індексу є вже «достатнім» рівнем відкритості, у 2020 р. збільшилось. При цьому з трьох банків, які мають індекс ESG понад 50%, два – державні (АТ «Ощадбанк», АБ «Укргазбанк») та один – приватний (АТ «ПУМБ»). Слід також відзначити, що впродовж 2017-2020 рр. дещо змінився склад та майже вдвічі скоротилась кількість досліджуваних банків (з 9 до 5 банків).

Аналіз КСВ-кейсів фінансових установ за 2016-2019 рр. показав, що відбувалась поступова імплементація Цілей сталого розвитку у стратегію діяльності банків. При цьому соціальні проекти банків були спрямовані на подолання бідності (ціль 1), створенню гідних умов праці та економічному зростанню (ціль 8), скороченню нерівності (ціль 10), пом'якшенню наслідків зміни клімату (ціль 13) та захисту екосистем суші (ціль 15) [11].

Наступні роки характеризувались розширенням спектру обраних для реалізації цілей. Відтак стратегія соціальної відповідальності стала ключовою корпоративною стратегією вітчизняних банків у 2021-2023 рр. Так, результати дослідження сталості українського бізнесу під час війни на основі оцінювання показників безперервності бізнесу та сплати податків, безпеки співробітників, боєздатності, об'єднаності з конкурентами у реалізації проєктів, а також допомозі громаді, показали, що середній рівень КСВ-Індексу серед компаній фінансового сектора є дещо вищим порівняно із КСВ-Індексом 30 провідних компаній країни, які брали участь в анкетуванні у 2023 р.

(табл. 1).

Таблиця 1

КСВ-Індекс компаній фінансового сектору у 2023 р.

Місце у рейтингу	Компанія	Кількість балів, всього	у т.ч.				
			безперервність бізнесу і податки	безпека співробітників	бездатність	об'єднаність	громада
5	АТ «Сенс Банк»	83	12	20	17	16	18
7	АТ «ПУМБ»	68	17	12	16	5	18
16	АТ «Креді Агріколь Банк»	59	12	11	13	5	18
20	АТ КБ «ПриватБанк»	52	3	17	17	5	10
24	АТ «Укрсиббанк»	49	13	17	9	5	5
<i>Середній бал компаній фінансового сектора</i>		<i>61</i>	<i>11</i>	<i>15</i>	<i>14</i>	<i>7</i>	<i>14</i>
<i>Загальний середній бал</i>		<i>60</i>	<i>7</i>	<i>15</i>	<i>15</i>	<i>9</i>	<i>14</i>

Джерело: розроблено авторами на основі [12].

Зокрема, прикладом об'єднаності зусиль учасників банківського ринку України задля забезпечення безперервності доступу до фінансових послуг у період блекаутів є реалізація національного проєкту Power Banking, що був ініційований НБУ. Особливістю сьогодення є й те, що банки почали більше уваги приділяти ментальному здоров'ю, безпеці та добробуту співробітників. Зокрема, співробітникам, які працюють в небезпечних регіонах, релокованим співробітникам або співробітникам, які втратили, житло або воно було пошкоджено, надавалась матеріальна допомога у вигляді премій, додаткових коштів на облаштування у новому місці, оплати житла. Загальна сума такої допомоги в АТ «ПУМБ» у 2023 р. становила 53,2 млн грн. [12].

Окрім того, банки демонструють велику залученість своїх співробітників до реалізації соціальних проєктів. При цьому **поширеними формами соціального інвестування є благодійництво, спонсорство та волонтерство. Проте** не всі банківські установи оприлюднюють вартість здійснюваних ними соціальних проєктів, що пов'язано, передусім, із несприятливими умовами оподаткування. **Так,** протягом 2023 р. 10 банками України відповідно до відкритих джерел інформації реалізовано 147 благодійних проєктів, серед яких: донорство крові, допомога дитячим будинкам, підтримка спорту та ін. При цьому за кількістю ініційованих проєктів лідером виявився АТ «Креді Агріколь Банк». Серед значимих ініціатив банку є придбання медичного обладнання для лікарень. Найбільшим благодійником за вартістю здійснених соціальних проєктів став АТ КБ «ПриватБанк» (рис. 1).

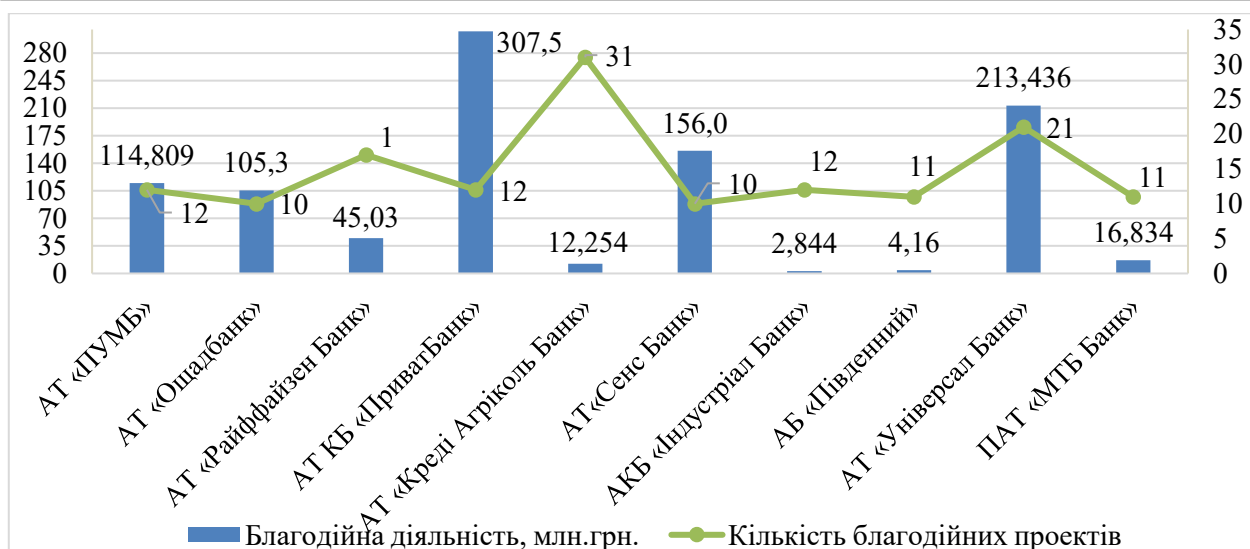

Рис. 1. Обсяги благодійницької діяльності банків України у 2023 р.

Джерело: складено авторами за [13-23].

Важливість соціального фінансування у розвитку окремого банку, фінансового сектору та економіки країни у цілому свідчить врахування у рейтингах фінансової стійкості прямих та непрямих, якісних та кількісних показників, що характеризують прихильність суспільства до банківських установ. Прикладом тому є визначення найбільш надійних банків України у 2019-2023 рр. Зокрема, на формування рейтингу впливає такий кількісний показник, як довіра вкладників, що відображає динаміку депозитів населення та бізнесу, а також такі якісні показники, як прозорість діяльності банку та його репутація (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка надійності українських банків у 2019-2023 рр.

Назва банку	2019 р.		2023 р.		Зміна місця в рейтингу
	Загальний бал	Місце в рейтингу	Загальний бал	Місце в рейтингу	
АТ «Райффайзен Банк»	33	1	26	5	↓4
АТ «Укрсиббанк»	32	2	30	2	-
АТ «Креді Агріколь Банк»	29	4	33	1	↑3
АТ КБ «ПриватБанк»	26	5	28	3	↑2
АТ «Укрексімбанк»	26	5	25	6	↓1
АТ «ОТП Банк»	26	5	24	7	↓2
АТ «Ощадбанк»	24	6	26	5	↑1
АТ «ПроКредит Банк»	24	6	28	3	↑3
АТ «Кредобанк»	17	10	27	4	↑6
АТ «ПУМБ»	22	7	25	6	↑1
АБ «Укргазбанк»	22	7	21	9	↓2
АТ «Піреус Банк МКБ»	24	6	23	8	↓2
АТ «Сітібанк»	32	2	*	*	-
АТ «ІНГ Банк Україна»	31	3	*	*	-
АТ «Кредит Європа Банк»	21	8	*	*	-
АТ АКБ «Львів»	19	9	*	*	-
АТ «Сенс Банк»	*	*	25	6	-
АТ «Універсал Банк»	*	*	25	6	-
АТ «Таскомбанк»	*	*	11	10	-

*Джерело: розроблено авторами на основі [24; 25]; * дані відсутні.*

Іще одним прикладом є рейтинг стійкості вітчизняних банків у 2022-2023 рр., який враховує показник лояльності вкладників, що означає прихильність клієнтів банку до його депозитних продуктів та успішність діяльності банку у роздрібному сегменті депозитного ринку (рис. 2).

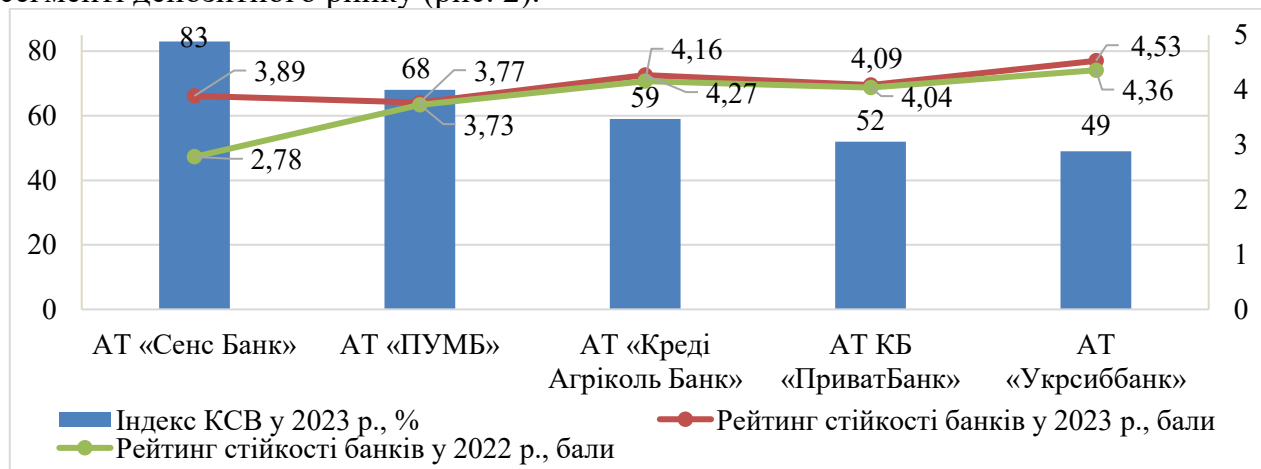

Рис. 2. Оцінка політики КСВ та стійкості банків України у 2023 р.

Джерело: побудовано авторами на основі [12; 26].

Наведені рейтинги дозволяють констатувати, що ті банки, які у своїй діяльності керуються принципами інформаційної відкритості та корпоративної соціальної відповідальності, мають високі або зростаючі позиції у рейтингах щодо рівня фінансової стабільності. При цьому розвиток соціальної діяльності банків на основі всебічного партнерства із державою, конкурентами, клієнтами сприяє формуванню позитивного іміджу банку у суспільстві.

Так, до складових іміджу банківської установи експерти відносять довід роботи на ринку фінансових послуг, кількість отриманих нагород або відзнак та кількість брендів пошукових запитів Google стосовно діяльності (табл. 3).

Таблиця 3

Оцінка іміджу банків України у 2024 р.

Фінансова установа	Довід роботи на ринку фінансових послуг, років		Кількість нагород, відзнак		Кількість брендів пошукових запитів Google		Сума місць	Ранг
	значення	місце	значення	місце	значення	місце		
АТ «ПУМБ»	31	2	93	1	~13000	3	6	2
АТ «Ощадбанк»	31	2	25	6	~20000	2	10	4
ПАТ «Райффайзен Банк»	30	3	42	2	~3700	4	9	3
АТ КБ «Приват Банк»	32	1	35	3	~60000	1	5	1
АТ «Креді Агріколь Банк»	30	3	29	5	~2000	7	15	6
АТ «Сенс Банк»	30	3	19	7	~500	9	19	9-10
АТ «Індустріал Банк»	31	2	31	4	~1000	8	14	5
АБ «Південний»	30	3	7	8	~1000	8	19	9-10
АТ «Універсал Банк»	29	4	7	8	~2700	5	17	7
ПАТ «МТБ Банк»	30	3	11	9	~2300	6	18	8

Джерело: розраховано авторами на основі [24].

Так, дані табл. 3 свідчать, що усі представлені у рейтингу банки є старожилами на фінансовому ринку та у середньому понад три десятки років надають свої фінансові послуги клієнтам. При цьому найдосвідченішим українським банком є

АТ КБ «ПриватБанк». Він виявився й найпопулярнішим за пошуковими запитами у Google. Користувачі в інтернеті також часто шукають АТ «Ощадбанк» та АТ «ПУМБ». Окрім того, за тривалий період роботи, всі без виключення банки мають визнання у своїй професійній сфері й отримали чимало нагород та відзнак. Відзначимо, що безперечним лідером стосовно цього критерія є АТ «ПУМБ», на другій позиції з великим відривом опинився АТ «Райффайзен Банк» та інші банки.

У цілому ранжування за сумою місць трьох показників, дозволяє стверджувати, що найбільш позитивний імідж у 2024 р. мали АТ КБ «ПриватБанк», АТ «ПУМБ» та АТ «Райффайзен Банк», що обумовлено їх високою соціальною активністю.

Висновки. Таким чином, соціальна орієнтованість стала основним аспектом у досягненні високих результатів банківської діяльності. При цьому банки пройшли значний шлях у формуванні політики розвитку соціального інвестування та фінансування – від рекламних буклетів до складання повноцінних нефінансових звітів з КСВ та створення методики їх оцінювання, від запровадження окремих соціальних ініціатив з невеликим бюджетом до соціальних програм за різними напрямками. Водночас в процесі сталого переходу економіки країни роль фінансового сектору підсилюється, що потребує від НБУ оновлення здійснюваної ним Політики з розвитку сталого фінансування. Зокрема, три чверті з 33 найбільших банків зазначили, що зміни клімату впливають на їхню діяльність. Проте лише близько третини опитаних банків враховували кліматичні ризики у власних системах ризик-менеджменту [27]. Тому одними із перспективних завдань для банків є включення екологічного та соціального ризиків в оцінку рівня кредитного та операційного ризиків, а також проведення роз'яснювальної роботи з клієнтами/споживачами фінансових послуг стосовно розуміння та виявлення ESG-ризиків. У цілому це сприятиме послабленню ES-ризиків як у фінансовому, так і у реальному секторах економіки.

Список використаної літератури

1. Benedikter R. Social Banking and Social Finance. *Spice Stanford*. March 2011. URL: https://www.researchgate.net/publication/248388817_Social_Banking_and_Social_Finance
2. Богашко О. Л. Соціальний банкінг як перспективний напрям підвищення ефективності функціонування комерційних банків. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/219.pdf>
3. Васильчук І. П. Фінанси сталого розвитку як відповідь на виклики постіндустріальної економіки. *Проблеми економіки*. 2015. № 2. С. 213-218. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2015-2_0-pages-213_218.pdf
4. Примостка О. О. Ідентифікація та оптимізація ризиків соціального банкінгу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6, ч. 2. С. 175-178. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_2_2016ua/45.pdf
5. Reifner U., Ford J. Banking for people: Social Banking and New Poverty, Consumer Debts and Unemployment in Europe - National Reports. Walter de Gruyter, 1992. 104 p. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110846034-018/html>
6. Тяжкороб І. В., Голуб Г. Г., Голуб Р. Р. Політика соціального інвестування банківських установ: українські реалії і зарубіжний досвід. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. № 2 (33). С. 593-603.
7. Розвиток КСВ в Україні 2010-2018. URL: [!\[\]\(30a147af384f9f71632c2ff17bc706c8_img.jpg\)](https://csr-

</div>
<div data-bbox=)

ukraine.org/research/rozvitok-ksv-v-ukraini-2010-2018/

8. Індекс прозорості сайтів українських компаній–2017 / Укладачі: Зінченко А., Резнік Н., Саприкіна М. К.: Видавництво «Юстон», 2018. 28 с. URL: https://old.csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2018/10/Transp_Index_2018_preview-.pdf?fbclid=IwAR3t8Twai7_wBdLHAsFTZEZnjI3D4L6yOc3rOtF48UnMloCbGh8iVHwNZIs

9. Індекс прозорості сайтів українських компаній 2019. URL: https://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2020/11/Transp_index_2019_ua_full_web-2.pdf

10. Індекс ESG прозорості сайтів українських компаній 2020/ URL: <https://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2021/12/Index-2020.pdf>

11. Внесок українського бізнесу в реалізацію Україною Цілей сталого розвитку 2016-2020 р.р. URL: <https://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2020/12/Vpliv-biznesu-na-CSR.pdf>

12. Корпоративна соціальна відповідальність під час війни: Індекс КСВ 2023. URL: https://docs.google.com/document/d/1QF12xDaVzoi07CXcK1J__4DAvuaP3ok5jtD_cIqaDjk/edit?tab=t.0

13. Ukrainian Business Award: ТОП-10 Банків в Україні 2024. URL: <https://uba.top/banks-in-ukraine/>

14. АТ «ПУМБ»: річні звіти. URL: https://about.pumb.ua/finance/annual_reports

15. АТ «Ощадбанк»: фінансова звітність. URL: <https://www.oschadbank.ua/finansova-zvitnist>

16. АТ «Райффайзен Банк»: фінансова звітність. URL: <https://raiffeisen.ua/documents/zviti-banku/finansova-zvitnist-banku-zgidno-z-mizhnarodnimi-standartami-finansovoi-zvitnosti-zi-zvitom-auditor%D0%B0>

17. АТ КБ «Приват Банк»: фінансова звітність. URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>

18. АТ «Креді Агріколь Банк»: фінансова звітність. URL: <https://credit-agricole.ua/o-banke/dokumenty-ta-zviti>

19. АТ «Сенс Банк»: фінансова звітність. URL: <https://sensebank.ua/news/index-ksv-2023-sense-bank-lider-sered-ukrainskih-bankiv>

20. АКБ «Індустріал Банк»: фінансова звітність. URL: <https://industrialbank.ua/ua/financial-report>

21. АБ «Південний»: фінансова звітність. URL: https://bank.com.ua/uploads/12/60021-auditorskij_visnovok_stanom_na_31_12_2023.pdf

22. АТ «Універсал Банк»: фінансова звітність. URL: <https://www.universalbank.com.ua/storage/app/uploads/public/677/269/497/6772694973c8b697021241.pdf>

23. ПАТ «МТБ Банк»: фінансова звітність. URL: <https://mtb.ua/FinancialReports>

24. Сильна двадцятка. Топ-20 найбільш надійних банків України. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/finance/top-20-naybilsh-nadiynih-bankiv-ukrajini-reyting-nv-novini-ukrajini-50052089.html>

25. ТОП-15 надійних банків: кому довірити гроші у 2024 році. URL: <https://kosht.media/top-15-nadiynykh-bankiv-komu-doviryty-hroshi-u-2024-rotsi/>

26. Рейтинг стійкості. URL: <https://minfin.com.ua/banks/rating/?date=2024-01-01>

27. Національний банк України. Політика з розвитку сталого фінансування. 17 вересня 2024 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ESG%20strategy_public.pdf?v=12